

Direcțiile receptării operei lui Marin Preda în epoca sa

Drd. Ovidiu MARCU
Universitatea "Dunărea de Jos" din Galați

***Abstract:** The critical reception of one writer depends in most cases of the political or historical context in which his or her writings are written and published, may the context be auspicious or, on the contrary, may it stand under the sign of some restraints of ideological origin, which are meant to put their imprint in an overwhelming extent on the destiny of the writings and by consequence – on the writer's destiny. Marin Preda's literary work has benefited along the time of different attitudes from the literary criticism, whose chameleonic attitude can be explained from the historical and political point of view to which it was always confronted, because the critic's voice was rarely the voice of a conscience and most of the times a voice of an ideology or of all sorts of complexes. Critics' prejudgements concerning Preda's work have led to controversies of getting his message and also to the need to clarify some dilemmas and concessions which the writer is supposed to have made in a moment of historical raving. Therefore, one can distinguish two moments, located on different levels of time, concerning the interpretation of Preda's work: the critical reception of his time and the current critical reception.*

***Keywords:** canon; ideology; context; literary criticism; critical reception; literary work.*

Receptarea critică a unui scriitor depinde de cele mai multe ori de contextul socio-politic sau istoric în care este scrisă și publicată opera acestuia, context care poate fi favorabil, sau dimpotrivă poate sta sub semnul unor încorsetări de natură ideologică menite să-și pună amprenta într-o măsură covârșitoare asupra destinului operei și implicit asupra autorului ei.

Opera lui Marin Preda a beneficiat de-a lungul timpului de reacții diferite din partea criticii literare, a cărei atitudine cameleonică poate fi explicată și prin conjunctura istorică și politică la care s-a raportat în permanență, fiindcă vocea criticului a fost rareori o voce a conștiinței și mai mult o voce a ideologiei sau a complexelor de tot felul.

Prejudecățile criticilor în legătură cu opera predistă au condus la controverse ale receptării, dar și la nevoia de clarificare a unor dileme și concesiuni pe care scriitorul le-ar fi făcut într-un moment de delir al istoriei. Se pot distinge astfel două momente situate pe paliere diferite ale timpului cu

privire la interpretarea operei lui Preda: receptarea critică în epocă și receptarea critică actuală.

Receptarea critică în epocă

Volumul de debut al lui Preda "Întâlnirea din Pământuri", apărut în 1948, beneficiază de o critică în general neutră, care se oprește în analiza acestuia cu precădere asupra aspectelor estetice, fapt ușor de înțeles deoarece imixtiunea politicului asupra literaturii nu începuse încă să-și facă simțită prezența.

Se prefigurează în volum germeii romanului care îl va impune pe scriitor în conștiința literaturii, Moromeții, personaje ca Ilie Resteu, Pațanghel sau Mii Mii prezentându-se ca variante în nuce ale ipostazelor ce marchează spațiul moromețian Țugurlan, Ilie Moromete sau Tudor Bălosu.

Ca și în cazul lui Rebreanu exercițiul nuvelistic anticipează preocupările literare ale scriitorului, Preda comportându-se ca un demiurg care aduce creația la viață în etape diferite ale facerii. Texte precum "O adunare liniștită", "În ceată" sau "La câmp" reprezintă pentru creator vâlul care desparte întinericul de lumină și îi certifică vocația de scriitor, confirmată ulterior prin publicarea romanului "Moromeții" în care lumina izvorăște din prezența fascinantă a tatălui.

Textelor amintite care vor intra într-o formă elaborată în țesătura Moromeților li se adaugă în volumul de debut nuvele care se înscriu în percepția fiorului thanatic ("Calul", "Înainte de moarte") sau în descrierea stărilor psihice trăite de un tânăr care descoperă erosul sub impact imagistic ("Întâlnirea din Pământuri").

Critica literară a momentului a înregistrat preocuparea scriitorului pentru aspectele psihologice ale țăranului, considerat până nu demult un instinctual nedemn de o analiză a stărilor sufletești, redus la gesturi și atitudini rudimentare.

Ovid Crohmălniceanu nota în cronică din "Contemporanul", nr 82, 1948, intitulată "Întâlnirea din Pământuri": "Marin Preda ne dă în volumul său o serie de tipuri umane, prinse în aspecte și conflicte diverse. [...] "Calul" și mai ales "La câmp" sunt două exemple tipice de ceea ce s-ar putea numi literatură kafkiană. Ne referim la un fel de a scrie destul de răspândit în romanul recent occidental și care tinde să dea corespondentul literar al ideii de neliniște (angoasă) teoretizată de profețiile făcute între patru pereți de singuraticul profesor danez Soren Kierkegaard.

Neantul se relevă omului prin angoasă, adică printr-o stare sufletească de temere în care cel ce suferă nu poate numi obiectul fricii,

neliniștii sale. [...] Iată-l astfel pe flăcăul care se scoală de dimineată și o ia razna pe câmp, prin cețuri, cu o teamă ciudată în suflet. Iată și accentul care se pune pe întâlnirea sa cu un bătrân, pe adversitatea luând naștere brusc între acești doi oameni care nu se cunosc.

De asemenea, omorârea calului din "Calul" e văzută cu un ochi halucinant, Florea Gheorghe merge ca un somnambul, la o operație, pe care dl. Marin Preda o întârzie și o prelungește cu o savantă aplicație"[1].

Crohmălniceanu insistă pe stările interioare ale personajelor din nuvelele prediste și consideră că acestea se manifestă prin angoasă ca urmare a neputinței de a identifica factorul determinant. Dacă nuvela "Colina" poate fi interpretată printr-o grilă de literatură kafkiană întrucât experiența tânărului poate fi considerată o metamorfoză halucinantă, în schimb "Calul" e un exercițiu de despovărare prin care un țăran se debarasează, într-o văgăună, de neputința animalului devenit povară pentru sine însuși și pentru stăpân din cauza bătrâneții.

În timp ce Ovid Crohmălniceanu este surprins de psihologia personajelor lui Preda, Petru Dumitriu remarcă în "Despre viață și cărți", apărută în 1954 la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, limbajul cărții, invectiva țărănească a lui Ilie Resteu, țăranul revoltat, o ipostază a omului camusian datorită nedreptății suferite din partea sătenilor din ceată. Însă duritatea limbajului se justifică prin frustrarea țăranului care a muncit pentru ceilalți săteni, iar aceștia îl ignoră cu bună știință atunci când îi vine rândul la treierat.

Nuvela "Întâlnirea din Pământuri" este interpretată de Petru Dumitriu ca un basm modern, cu voinici și zmei care se înfruntă pe viață și pe moarte pentru a câștiga mâna fetei care i-a fascinat pe претенdenți: "Tânărul care se îndrăgostește de o fată, fiindcă a văzut-o scaldându-se în râu, nu e necunoscută în literatura noastră. Poate că nici duelul cu ciomagele, la care luptătorii vin călare și cu câte unul doi însoțitori, și care se desfășoară după reguli nescrise dar stricte, nu e unic. Ce e însă al lui Marin Preda, și numai al lui, este trezirea pe nesimțite a dragostei în adolescent, transformarea la care-l supune. Pudoarea cu care se exprimă tânărul lui Marin Preda, măsura vorbei care totuși spune tot, te face să înțelegi tot, ridică însușirile acestei proze la un nivel clasic. Poezia, atunci când este, nu e nicăieri facilă, siropoasă, se naște uneori din specificul întâmplării, al vorbei, al locurilor zugrăvite din câteva cuvinte. Nu poate fi dezlipită de întregul pe care-l alcătuiește fiecare dintre bucățile atât de echilibrate ale lui Marin Preda." [2]

Receptarea critică a scrierilor din volumul de debut al lui Preda neatinsă inițial de imixtiunea politicului în literatură, traversează după 1955, o schimbare de viziune (de canon) datorată influențelor de natură ideologică impuse de realismul socialist. În literatura română realismul socialist a fost statuat prin lucrările Congresului Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști din 18-20 octombrie 1947, organism care calchiază structura și politica organizației sovietice cu același nume.

Dezvoltat în perioada 1948-1966 și având toate caracteristicile unui curent literar: baza teoretică și principială, norme și reguli, program, condiții reprezentative și durată în timp, realismul socialist se impune în literatură prin câteva trăsături distinctive: caracter oficial, de stat; preeminența criteriului ideologic în locul celui estetic în creație, în judecata de valoare și ierarhizarea axiologică; transferarea luptei de clasă în perimetrul inspirației literare și a creației propriu-zise.

În noul context ideologic care miza pe o atitudine duplicitară ce oscila între apologie și defăimare în structurile discursului literar, nu e de mirare că opera literară se transformă într-un mijloc propagandistic care răspunde comenzii de stat. Devenită o piesă de bază în angrenajul politic de transmitere a mesajului marxism-leninismului și o anexă a ideologiei totalitare, literatura se vede nevoită să opereze schimbări majore de abordare în toate aspectele (componentele): temă, viziune, tehnică literară, personaj, suprimarea libertății de inspirație și a spiritului critic, reducționism politic.

Programul realismului socialist avea la bază norme și principii de creație prin care urmărea anularea complexului literar modern, îndeosebi cel interbelic pe care îl considera nociv și orientarea literaturii către finalitatea educativă a operei ce trebuia să ajute la formarea omului nou, a comunistului, dușman înverșunat al capitalismului și imperialismului.

Critica literară se realizează noilor cerințe și încheie pactul mefistofelic renunțând cu ușurință la criteriile anterioare și la principii ce țin de moralitate pentru a pune umărul la îndreptarea scriitorilor spre noua viziune în care țăranul și muncitorul în salopetă albastră luptă pe aceleași baricade pentru construirea socialismului măreț.

Analizând, în Gazeta literară din 1960 volumul "Întâlnirea din Pământuri", Matei Călinescu face următoarele observații în spiritul noii abordări a literaturii: "Dacă rivalitatea erotică a celor doi flăcăi din "Întâlnirea din Pământuri" și crâncena bătaie cu care se încheie episodul, prin relatarea lor sobră, lipsită de accente lirice, indică doar o modalitate specifică de a concepe epicul (pe care, de altfel, o regăsim și în celelalte

opere de tinerețe), "În ceată" și "O adunare liniștită" anunță în mod cert două direcții principale de investigație tipologică a scriitorului. Ilie Resteu din "În ceată" se înrudește îndeaproape cu Țugurlan din "Moromeții", dar și cu eroii din nuvelele de mari dimensiuni, Ilie Barbu, Anton Modan, Vasile Bodescu, iar Pașanghel din "O adunare liniștită" este o evidentă primă variantă a lui Ilie Moromete. Resteu reprezintă în cadrul orânduirii bazată pe inegalitate socială, condiția sărăciei și a exploatarei extreme a țaranului, care îl duce la răzvrătire, la impulsul vindictiv irezistibil, anarhic. Ilie Resteu e un dur, lipsit de speranțe (mizeria nu-i îngăduie să le aibă), stăpânit de o mânie care arde mocnit, neobosită, dar care, provocată, poate oricând izbucni cu o disperată impetuositate. După două zile de muncă extenuantă pe batoză, când rămâne cu grâul netreierat din cauza lui Beleagă, conducătorul cetei sale, Resteu nu-și mai poate domoli revolta." [3]

Interpretarea textelor în lumina noilor directive venite pe filiera sovietică în care personajele se grupează în capitaliști putrezi ce vor să mențină vechea orânduire și țărani asupriți ce luptă pentru o viață mai bună, adică în demonizarea și angelizarea personajelor nu constituie pentru un scriitor, și mai cu seamă pentru unul tânăr, o modalitatea corectă de a-i prezenta punctele tari și aspectele vulnerabile ale operei.

Într-un capitol intitulat "Realismul socialist" din ampla lucrare "Literatura în totalitarism. 1949-1951. Întemeietori și capodopere", Ana Selejan realizează o radiografie pertinentă a principiilor și elementelor definitorii ale creațiilor realist-socialiste: "Principiile și totodată dominantele obligatorii ale unei creații realist-socialiste au fost: spiritul de partid (opus apolitismului și principiului estetic); caracterul revoluționar (opus neutralității în artă, lipsei de creativitate ideologică, artei pentru artă și literaturii neangajate); realismul socialist (opus imperialismului și capitalismului "putred"); caracterul popular (opus ermetismului, elitismului, subiectivității, evazionismului, ș.a)." [4]

Urmărind aceste principii în receptarea critică a unei opere, criticii literari ai momentului au fost preocupați de desconsiderarea și negarea finalității estetice a operei literare pentru a face loc unei literaturi autarhice, asfixiată de șabloane tehnice, de încorsetări ideologice, prinsă în tendințe de uniformizare și într-o alunecare repetitivă spre schematism și formalism.

Încercările ezitante și reduse numeric ale scriitorilor, printre care și Marin Preda, de a se sustrage noilor cerințe ale literaturii au fost sancționate prompt și categoric de criticii realismului socialist care au văzut în aceste derapaje literare tendințe de spargere a frontului literar. De altfel, după 1948 astfel de încercări de a evita canonul oficial devin imposibile

datorită creării unui front literar ce își propunea să nege vehement experiențele literare anterioare pe care să le înlocuiască cu o literatură restrânsă tematic la actualitatea socialistă, bazată pe o estetică ofensiv-ideologică.

În acest context de politizare excesivă și de transformare a literaturii într-un mijloc de propagandă nu e de mirare faptul că unii critici recunoscuți ca reprezentanți de seamă ai realismului socialist se transformă în adevărați căutători și îndrumători ai scriitorului pe care vor să-l purifice de reminiscențe chiaburești în abordarea temelor. Modelul demersului epic pe care îl propun scriitorului este cel al "demascării dușmanului de clasă" de către țaranul și activistul de partid, considerați elementele progresiste care luptă pentru cauza socialismului la sate.

Un astfel de demers critic realizează și Savin Bratu în articolul "Însemnări despre nuvela românească contemporană", apărut în revista "Viața românească" din 1964 în care disociază psihologia țaranului îmburghezit de cea a țaranului cu demnitatea nealterată: " "La câmp" era o imagine rece și amorală a unei lumi amorale însă netrecute de la instinctual la reflexiv, cu al doilea sistem de semnalizare reprezentat abia de o sumară comunicare articulată. Însă, "În ceată" era dintr-odată imaginea unei alte lumi, a apelului la conștiință, în care izbucnește revolta unei umanități rănite în drepturile și demnitatea ei. [...]. "O adunare liniștită" era o polemică implicită cu tradiționala șezătoare trandafirică. Aici e o confruntare de psihologii individuale care diferențiază calitativ psihologia țărănească, nu o vede ca pe o variație pe aceeași temă. Psihologia țaranului îmburghezit e judecată cu un fel de uluire, ca o monstruoșitate, de psihologia țaranului care își păstrează nealterată demnitatea umană. Un fel de preț – prin viziunea sa interiorizată, nu prin lirism – îl judecă pe semenul său pragmatic și egoist, exponent al realității însăși. Marin Preda este "comportist" uneori, dar mai ales analist, descoperind resorturile complexe ale individualităților rurale." [5]

După cum se poate observa, criticul amintit aplică textelor prediste concepte prin care personajele sunt judecate și văzute ca decăzute pentru că se plasează în afara învățaturii partidului și nu au cunoscut grija protectoare a acestuia. Moralitatea și amoralitatea, instinctualitatea și reflexivitatea nu sunt specifice doar spațiului rural și nu sunt întâlnite doar în textele lui Preda, existând o experiență literară deloc de neglijat în această privință. Nici textele rebreniene nu stau sub semnul unei atitudini paradisiace, însă scriitorul, ca toți interbelicii era ieșit din circuit, iar literatura lor anatemizată. Bătălia criticii trebuia dată cu scriitori activi și

mai ales cu cei tineri care puteau fi modelați pentru a-și însuși cerințele noii metode de abordare a literaturii. Identificarea și clasificarea țăranilor în funcție de psihologie, atribuirea unor trăsături monstruoase celui îmburghezit și plasarea într-o dimensiune angelică a celui care și-a păstrat sufletul imaculat în fața tentației de îmbogățire constituie o modalitate tendențioasă de interpretarea a textelor, care nu mai are nimic de a face cu literatura.

Receptarea critică a operei lui Marin Preda după 1964 cunoaște o schimbare de paradigmă (canon) mai ales datorită faptului că autorul confirmase debutul în volum din 1948 prin publicarea, în 1955 a primului volum al romanului "Moromeții". Critica literară va interpreta nuvelistica scriitorului și scrierile de tinerețe prin raportarea la romanul care va genera un entuziasm general și căruia i se va atribui încă de la apariție eticheta de capodoperă.

În această direcție se înscrie articolul "Recitind Întâlnirea din Pământuri", apărut în revista "Viața românească" din 1965 și semnat de Paul Georgescu, unul din criticii în vogă ai realismului socialist: "Când un scriitor devine autorul unei cărți însemnate, succesul său se luminează retroactiv, i se retipăresc și reinterpretează primele lucrări, căutându-se acolo germenii operei desăvârșite; dar Întâlnirea din pământuri merită citită nu numai fiindcă autorul ei a scris Moromeții, ci și pentru propria sa valoare literară. Dacă până acum am evidențiat raritatea unui asemenea debut, este timpul să analizăm în ce constă originalitatea scriitorului, noutatea viziunii lui artistice și particularitățile scrisului său.[...] Cred că principala caracteristică a originalității lui Marin Preda provine din faptul că țăranul încetează de a mai fi obiect și devine subiect. Viața satului fusese descrisă cu talent, cu simpatie, cu dragoste și marii scriitori încercaseră să cunoască, să explice, să apere modul de viață țăranesc; toate acestea presupuneau însă o distanță între scriitor și muncitorul plugar, distanță care la autorul Moromeților, dispare fiindcă literatura descrie însăși modul de expresie al țăranului de la Dunăre[6].

Ideea reinterpretării textelor din perioada debutului după ce autorul publică un roman consistent nu este nouă, la fel cum nici încercarea de a descoperi în primele texte semnele de viață ce anticipează ivirea unei capodopere nu constituie un element de raritate. Ceea ce este cu adevărat surprinzător în tratarea țăranului într-o operă literară este mutarea accentului de pe obiect pe subiect. Cu alte cuvinte, criticul observă că țăranul lui Preda nu este un simplu obiect ca celelalte din curte, care e bun doar pentru muncile agricole, ci devine un subiect capabil să reflecteze la

acțiunile sale și ale celor din jurul său, să glumească inteligent și să privească lumea ca pe un spectacol din care face parte și în care poate, asemenea unui regizor, să distribuie rolurile.

Pe aceeași linie de reconsiderare a volumului de debut al lui Preda ca urmare a publicării romanului "Moromeții" se situează și Alexandru Oprea, un alt critic de frunte al realismului socialist, într-un articol publicat în revista "Luceafărul" din 1966, intitulat "Nuvelele lui Marin Preda". Pentru a se distanța de predecesorii săi, care nu au avut intuiția să prevadă evoluția scriitorului Preda, drumul acestuia de la debutul ezitant la succesul confirmat de apariția primului roman, criticul inventariază modul în care confrății săi s-au raportat la scrierile prediste inițiale: "Cu privire la primele creații ale lui Marin Preda, în critica literară s-au folosit următoarele etichete: <galeria de cazuri>, <ființe elementare cu trăsături bestiale, oameni instinctuali, nefirești, morbizi, nereali>, etc. sau, dându-se dovadă de indulgență, <creații adânc atacate de morbul naturalismului>. Trecându-se ulterior la analiza nuvelei "Desfășurarea" s-a spus că este o nuvelă "remarcabilă", <o imagine complexă a realității>, etc. Dar se poate explica cu adevărat succesul reputat de scriitor, saltul înregistrat în creația sa dacă nu se studiază totodată acele elemente realiste care există de la început în opera lui Marin Preda?"[7]

Schimbarea de optică a criticii literare care identificase până atunci în textele autorului doar "*ființe elementare*", "*oameni instinctuali*", dominați de "*trăsături bestiale*" ce alcătuiau o "*galerie de cazuri*" ca într-un studiu de specialitate despre degenerați se justifică prin apariția nuvelei "Desfășurarea", considerată de cei mai mulți specialiști o concesie făcută de Marin Preda realismului socialist pe care îl ignorase până atunci. De altfel, această nuvelă prin care prozatorul încearcă să corecteze impresia de inadecvare la realismul socialist a fost publicată în 1952 și inclusă ulterior în ediția reeditată a "Întâlnirii din Pământuri". Textul apărut la Editura de Stat pentru Literatură și Artă este considerat unul corect ideologic, deoarece se încadrează în tematica agreată de regimul comunist.

În ediția din 1948 a "Întâlnirii din Pământuri" se regăsesc nuvelele: În ceată, Colina, Întâlnirea din Pământuri, O adunare liniștită, Calul, La câmp, Înainte de moarte și Dimineață de iarnă, adică texte care vor sta, într-un fel, la baza romanului Moromeții și care prezentau o lume ce nu datora nimic mecanismului politic. Așa se explică faptul că volumul de debut al scriitorului este receptat ca nesatisfăcător din punct de vedere ideologic, pe fondul instaurării noului regim comunist, iar critica literară nu face nimic altceva decât să dea glas acestei nemulțumiri.

De o abordare diferită, în funcție de contextul istoric, sau, parafrazându-l pe autor, de modul în care timpul mai avea sau nu răbdare cu oamenii, beneficiază și romanul "Moromeții", văzut fie ca o monografie a satului românesc din Câmpia Dunării, fie ca epopeea prăbușirii unui țăran mijlocaș ce refuză "calea închiaburirii".

Receptarea în epocă a romanului se plasează desigur departe de o viziune însoțită a literaturii și păstrează încrâncenarea momentului, încrâncenare impusă de partidul de guvernământ care transformase lectura specializată a textului într-o vânatoare de vrăjitoare, ce nu avea nimic de-a face cu actul critic. Într-o lucrare din 1959 intitulată "Romanul românesc contemporan", Dumitru Micu prezintă romanul astfel: "Moromeții nu e numai o excelentă monografie a satului. Interesul romanului stă, mai presus de orice, în forța cu care creează viața în mișcare, sculptând chipuri vii, caractere nuanțate. Tragismul soartei țăranului mijlocaș, ce nu urmează în capitalism calea închiaburirii, e relevat în Moromeții dintr-o perspectivă originală, cu puterea unei arte incompatibile. Nu avem în față un oarecare țăran mijlocaș; îl avem pe Ilie Moromete, cu personalitatea lui pregnantă, cu a sa înțelegere particulară a lumii, cu o conduită proprie ce pare unora nereală, cu drama interioară pe care puțini dintre cei care-l înconjoară sunt în stare să o perceapă și care tocmai prin intensitatea trăirii inedite luminează proporțiile dramatismului generat de poziția socială a categoriei reprezentate." [8]

Așadar, pentru criticul amintit, Moromete nu este un țăran cu o gândire uimitoare, un spirit reflexiv care privește lumea ca pe un spectacol, ci doar țăranul mijlocaș, care "nu urmează în capitalism calea închiaburirii". A reduce tragismul unui personaj la considerente economice așezate sub semnul ideologiei de partid înseamnă tocmai a corupe arta cu puterea "metodei metodelor". Rezultatul unei astfel de interpretări premeditate și tendențioase a operei unui scriitor a avut ca efect crearea unui curent de opinie conform căruia scriitorul și criticul contribuie prin actul de cultură la lupta de clasă pentru lichidarea "rămășițelor chiaburești" pentru a pune ulterior bazele formării gospodăriei colective la care țăranii vor participa cu un entuziasm debordant.

Într-o direcție similară se înscrie și discursul critic al lui Mihai Gafița din Prefața volumului "Întâlnire din Pământuri", reeditat în 1966, cu referire la romanul "Moromeții" pe care îl situează în atmosfera sumbră a romanului țărănesc: "Tradiția romanului nostru țărănesc statornicise o atmosferă sumbră, de lupte fără victorie a acestei lumi, o tonalitate tragică generală, așa cum fusese ea concepută în perioada 1848 și continuată apoi

de Slavici, Sadoveanu, Rebreanu până la Zaharia Stancu. Continuitatea în care se înscrie momentul Moromeților, față de această linie epică, pornește de la una dintre tipologiile folclorice esențiale pentru universul țărănesc, aceea a unui Păcală tragic, înrudit prin aceasta și cu Ion Creangă, și cu toată literatura universală consacrată acestui personaj (Till Ulenspiegel, Wilhelm Tell, Robin Hood, etc.), dar tratată cu mijloacele prozei de observație și de analiză, tot mai îndepărtată de lirism și care are la noi, în Rebreanu, exponentul ei principal.”[9]

Plasarea romanului țărănesc într-o atmosferă sumbră, cu personaje care luptă fără să întrezărească o victorie a acestei lumi și care așteaptă o izbăvire din neputința ce se generalizase este specifică realismului socialist și prozei direcționate pe acest făgaș care oferea și rezolvări în spiritul învățaturii marxist-leniniste. Din acest motiv nici nu ar trebui să surprindă situarea romanului între două repere: Slavici și Zaharia Stancu, adică între doi clasici ai realismului, cel autentic și cel al prozei istorice realist socialiste.

Pe o direcție critică a receptării romanului “Moromeții” în conformitate cu realismul socialist se situează și Silviu Iosifescu, un alt critic de bază al regimului comunist. În lucrarea publicată în 1967, intitulată “Drumuri literare”, Iosifescu așază romanul lui Preda sub semnul timpului căruia îi oferă semnificații mitologice: “Termenii aceștia – timpul răbdător sau nerăbdător – în care scriitorul comentează grav impresiile și nădejdiile personajului său sunt la antipodul unei perspective biologice asupra existenței țaranului. Poruncile timpului n-au în romanul lui Marin Preda sensul de dependență strictă și aproape exclusivă a vieții de marile ritmuri ale naturii, ca la țaranul lui Ladislau Reymont. Se simte în toate paginile Moromeților consecințele faptului că Marin Preda își urmărește personajele cu înțelegerea vremii noastre.”[10]

Se pot observa în literatura română în cazul lui Preda două modalități diferite de receptare critică a operei, în două momente istorice diferite ale epocii. O atitudine de ignorare sau de receptare nefavorabilă însoțește volumul de debut “Întâlnirea din Pământuri” din 1948, deoarece temele abordate și tonalitatea folosită cădeau într-un moment neprielnic când apele tulburi ale războiului încheiat începeau să fie tulburate mai mult de o ideologie care își mai clarifica încă principiile. După anul 1955 în noul context politic care impune realismul –socialist ca “metoda metodelor” determină critica literară la o reconsiderare a viziunii pliată pe cerințele momentului prin care operele și scriitorul sunt trecute prin furcile caudine ale ideologiei de partid. Dilema cititorului față de schimbarea de atitudine a

criticii literare în fața istoriei poate fi compartă cu dilema scriitorului care încearcă să regăsească în amintire lumea dispărută a copilăriei. "Ce se întâmplă astăzi cu poiana fierăriei lui Iocan în care țăranii din Moromeții se strângeau să facă politică? Cine sunt, ce sunt, unde sunt ei acum? Aș putea să spun că aceasă poiană există încă și că <liberalii> mei care mi-au încântat copilăria trăiesc și astăzi și sunt cooperatori [...] Poiana este un loc care parcă și-a micșorat dimensiunile, polița fierăriei lui Iocan a dispărut, caii care erau aduși acolo ca să fie potcoviți au fost omorâți cu ciomegele în curtea cooperativei, au fost dați la porci, deoarece, după cum mi s-a spus <consumau mult>. Cu alte cuvinte nu-și mai aveau rostul lor în lumea țăărănească, mâncau fără să muncească." [11]

NOTE

[1]Ovid Crohmălniceanu, *Întâlnirea din Pământuri*, în "*Contemporanul*", nr 82, 1948

[2]Petru Dumitriu, *Despre viață și cărți*, p. 41

[3]Matei Călinescu, *Întâlnirea din Pământuri*, în "*Gazeta literară*" nr 32, 1960

[4]Ana Selejan, *Literatura în totalitarism. 1949-1951. Întemeietori și capodopere*, p. 504

[5]Savin Bratu, *Însemnări despre nuvela românească contemporană*, în "*Viața românească*", nr , 12, 1964

[6]Paul Georgescu, *Recitind Întâlnirea din Pământuri*, în "*Viața românească*", nr 9, 1965

[7]Alexandru Oprea, *Nuvelele lui Marin Preda*, în "*Luceafărul*", nr 34-36, 1966

[8]Dumitru Micu, *Romanul românesc contemporan*, București, 1959

[9]Mihai Gafița, *Prefață la volumul Întâlnirea din Pământuri*, București, 1966, BPT

[10]Silvian Iosifescu, *Drumuri literare*, București, 1967

[11]Marin Preda, *Imposibila întoarcere*, p. 19

BIBLIOGRAFIE

Antofi, Simona, *The exile literature of memoirs - debates, dilemmas, representative texts and their formative-educative effects*, în *Procedia Social and Behavioral Sciences*, nr. 93 / 2013, pag. 29-34, WOS:000342763100005

Bratu, Savin, *Însemnări despre nuvela românească contemporană*, în "*Viața românească*", nr 12, 1964

Călinescu, Matei, *Întâlnirea din Pământuri*, în "*Gazeta literară*" nr 32, 1960

- Crohmălniceanu, Ovid S., *Întâlnirea din Pământuri*, în "Contemporanul", nr 82, 1948
- Gafița, Mihai, Prefață la volumul *Întâlnirea din Pământuri*, Biblioteca pentru Toți București, 1966
- Georgescu, Paul, *Recitind Întâlnirea din Pământuri*, în "Viața românească", nr 9, 1965
- Ifrim, Nicoleta, *History and Identity in Post-Totalitarian Memoir Writing in Romanian*, *CLCWeb: Comparative Literature and Culture*, nr. 16.1 / March 2014, Purdue University Press, <http://docs.lib.purdue.edu/clcweb/vol16/iss1/11/>, WOS:000333326200011
- Iosifescu, Silvian, *Drumuri literare*, Editura pentru Literatură și Artă, București, 1967
- Micu, Dumitru, *Romanul românesc contemporan*, Editura pentru Literatură și Artă, București, 1959
- Milea, Doinița, *Implementation in stage of the world-text*, în vol. „Interculturalitate și plurilingvism în context european”, pag.61-69, 2015, WOS:000378362000005
- Oprea, Alexandru , *Nuvelele lui Marin Preda*, în "Luceafărul", nr 34-36, 1966
- Preda, Marin , *Imposibila întoarcere*, Editura Cartex Serv, București, 2004
- Selejan, Ana, *Literatura în totalitarism. 1949-1951. Întemeietori și capodopere*, volumul 1, Editura Cartea Românească, București, 2007